

مجموعه مقالات
کرونا و عقلی
علوم

www.ketab.ir
به کوشش
حسین شیخ رضایی

سرشناسه	شیخ رضایی، حسین،
عنوان و نام پدیدآور	مجموعه مقالات کرونا و علوم عقلی / به کوشش حسین شیخ رضایی،
مشخصات نشر	تهران: موسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	۳۴۸ ص.
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۶۳۳۱-۲۱-۰
وضعیت فهرست نویسی	فیا
موضوع	کرونا و ویروس ها -- مقاله ها و خطابه ها
موضوع	Coronaviruses -- *Addresses, essays, lectures
موضوع	بیماری ها -- فلسفه -- مقاله ها و خطابه ها
موضوع	Diseases -- Philosophy -- *Addresses, essays, lectures
شناسه افزوده	موسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران
شناسه افزوده	Muassasah-i Pizhūhishī-i Hikmat va Falsafah-i Īrān
رده بندی کنگره	QR۳۹۹
رده بندی دیویی	۵۷۷/۲۵۶
شماره کتابشناسی ملی	۸۴۲۵۶۸۴
اطلاعات رکورد کتابشناسی	فیا

www.ketab.ir

مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران

نشانی: تهران، خیابان نوفل لوشاتو، خیابان شهید آراکلیان، شماره ۴
تلفن: ۶۶۴۰۵۴۴۵ / نمابر: ۶۶۹۵۳۳۴۲

www.irip.ac.ir

مجموعه مقالات کرونا و علوم عقلی

به کوشش حسین شیخ رضایی (عضو هیئت علمی مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران)

لیتوگرافی: نقش سبز

چاپ و صحافی: زعفران

کارشناس فنی چاپ: علی محمدپور

چاپ اول: ۱۴۰۰

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۱۲۰،۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۳۳۱-۲۱-۰

ISBN: 978-622-6331-21-0

حق چاپ و نشر محفوظ است

فهرست

- یادداشت دبیر مجموعه / حسین شیخ‌رضایی ۷
- یادداشت معاون پژوهشی مؤسسه / سید محمود یوسف‌ثانی ۹

مقالات

- نسبت «وظیفه» و «احساس / میل» در نظریه اخلاقی کانت (در باب امکان جمع میان کانتی بودن و لذت بردن از پرستاری از بیماران کرونایی) / مهدی اخوان ۱۳
- کرونا و بازگشت انسان به خویش / شهین اعوانی ۴۳
- کرونا به روایت عرفانی مولانا / شهرام پازوکی ۷۱
- تأملی بر رابطه اجتماعی-سیاسی انسان‌ها در مواجهه با کرونا با رویکرد به نظریه «من و تو» ی مارتین بوبر / الناز پروانه‌زاد ۹۹
- کرونا و پرسش فلسفی از ما / سید حسین حسینی ۱۲۹
- «کرونا ویروس» به مثابه «مجهول خریده» / نصرالله حکمت ۱۴۱
- بیماری‌های عالم‌گیر / ترجمه امیرحسین خداپرست ۱۵۹
- فتنه متناقض کرونا / سید موسی دیباج ۱۷۷
- مرگ‌آگاهی در حکمت اشراق / غلامرضا زکیانی ۱۹۱
- ویروس کرونا، قرنطینه: مؤمنان ادیان و «حساب مهربانی» / رضا کوهکن ۲۲۵
- از بحران رابطه من با من تا بحران رابطه من با دیگری: مواجهه‌ای پدیدارشناسانه با دو سطح بحران ناشی از پاندمی کووید ۱۹ (کرونا) / حسین مصباحیان ۲۴۱
- هراس از کرونا و ضرورت بازپرسش از «معنای زندگی» / شمس‌الملوک مصطفوی ۲۵۹
- بحران کرونا و پرسش از وضع تکنولوژی و قدرت / علی اصغر مصلح ۲۷۳
- کرونا و پرسش‌های معرفتی (کلام، اخلاق، فلسفه حیات) / اردشیر منصوری ۲۸۱
- آپیدمی و تلقی انسان‌گرایانه از بیماری / محمد مهدی هاتف ۲۹۵

مصاحبه‌ها

- جنگ جهانی سوم بدون جنگ / گفت‌وگو با شاپور اعتماد ۳۱۱
- بازگشت به بدویت؟ / گفت‌وگو با حسین شیخ‌رضایی ۳۲۹

یادداشت دبیر مجموعه

حسین شیخ‌رضایی*

ماه می گذرد، در انتهای مدار سردش / ما مانده ایم و / روز / نمی آید.

هجریانی، احمد شاملو

آنچه در این مجموعه گرد آمده پاسخی است که جمعی از استادان علوم فلسفی و عقلی به فراخوان مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران دادند، در دعوت برای تأمل در باب پدیده‌ای شوم و جهانگیر که جهان را درنوردید، زندگی‌ها را گرفت، صور حیات را دستخوش تغییر کرد، نظام‌های باور را دگرگون ساخت. آدمی را به مرزهای زیست بدوی بازگرداند و دست‌کم در زمان نگارش این متن هنوز نشانه‌ای از عزیمتش به چشم نمی‌خورد؛ ویروس کرونا و همه‌گیری کووید ۱۹، در فراخوان مؤسسه آمد که: «گسترش جهانی ویروس کرونا و به دنبال آن قرنطینه، خانه‌نشینی و فاصله‌گذاری اجتماعی در ابعادی بی‌سابقه، سبب تغییر بسیاری از رویه‌ها و پیش‌انگاشته‌های بشری شده است. به همین دلیل، اندیشمندان رشته‌های مختلف به تأمل درباره ابعاد مختلف این پدیده در زمان حال و اثراتی که بر آینده حیات بشری خواهد گذاشت پرداخته‌اند. فیلسوفان و دیگر عالمان علوم عقلی در سطح بین‌المللی نیز شروع به تأمل‌ورزی درباره این پدیده کرده‌اند، چراکه آنان معادرت همواره در کار تعریف و ارزیابی مفاهیم، اصول و ارزش‌های بنیادین زندگی بشر می‌دانسته‌اند. در ایران نیز شایسته است اکنون که چالش‌های فکری، معنایی و دینی فراوانی در ارتباط با این همه‌گیری مطرح شده است، اندیشمندان تأملات خود را در این حوزه مطرح و منتشر کنند».

پرسش‌های فراوانی از مواجهه با این پدیده در حوزه فلسفه و دیگر علوم عقلی قابل طرح است: آیا علوم عقلی در مواجهه با چنین پدیده‌ای سخنی برای گفتن دارند؟ آیا بحران‌های مشابه بحران فعلی در تاریخ اندیشه، هنر و علم نقاط عطفی مهم به حساب می‌آیند؟ آیا استدلال‌ها و برهان‌های عرضه‌شده در خصوص ماهیت امر متعالی، ارتباط انسان با آن، و نقش و ماهیت شرور در عالم پس از بحران فعلی نیازمند بازبینی و تجدیدنظرند؟ آیا بحران فعلی منجر به بازبینی در بنیان‌های فکری نظام‌های سیاسی و انواع حکمرانی خواهد شد؟ آیا ملاک‌ها و نظریه‌های رایج در فلسفه اخلاق برای به‌کارگیری در بحران فعلی از کفایت لازم برخوردارند؟ آیا فلسفه‌های وجودی می‌توانند در مواجهه با تنهایی، اضطراب و ملال ناشی از بحران فعلی به ما کمک کنند؟ آیا پس از بحران فعلی، نیازمند بازاندیشی در ماهیت برخی از مهم‌ترین مفاهیم زندگی انسانی (مانند آزادی، حریم خصوصی، دین، نظارت، اعتماد، بیماری، دیگری، تنهایی، مراقبت، معنویت، دعا، مرگ، امید و ...) هستیم؟ و ...

شاید بتوان یکی از آفات دانشگاهی شدن فلسفه و دیگر علوم عقلی را قطع ارتباط آنها با مسائل انضمامی جهان خارج دانست. گسستن این حلقه اتصال سبب می‌شود «اندیشمندان» در باب اموری بیندیشند که مابه‌ازایی در جهان خارج ندارند و «شهروندان» نیازی به عرضه مسائل ملموس خود به اندیشمندان علوم عقلی حس نکنند. موقعیت‌هایی مرزی مانند مواجهه با مرگ، بلایای طبیعی، بحران‌های اقتصادی و اجتماعی و همه‌گیری بیماری‌ها از جمله مواردی است که به شکلی طبیعی این اتصال را دوباره برقرار می‌کند و سبب می‌شود دانشگاهی و غیردانشگاهی در دغدغه‌هایی مشترک هم‌کلام و هم‌افق شوند. نوشته‌های این مجموعه تلاشی در راه رسیدن به این هم‌کلامی است؛ و البته طبیعی است که اندیشمندان علوم عقلی مسائل را در چهارچوب‌های مفهومی خود بررسی کنند و بکوشند موقعیت‌های پیش‌رو را با واژگان خویش توصیف نمایند.

خواندن مقالات و یادداشت‌های مجموعه حاضر از حیث دیگری نیز جالب‌توجه است. علی‌رغم وجود تنوع در نگرش‌های عرضه‌شده، از فلسفه پزشکی و فلسفه‌های اگزیستانس و پدیدارشناسانه گرفته تا مطالعات اجتماعی علم و فلسفه سیاسی، آنچه دست بالا را در مجموعه حاضر دارد رویکردهای «عرفانی» و «معنوی» در معنای عام آن است؛ اینکه همه‌گیری کرونا نشان داده عقل آدمی زاد و علم و دچار غرور کاذب است، راه و روش جهان مدرن در بن خود دچار مشکلاتی اساسی است، و بازگشت به معنویت درس اصلی‌ای است که باید از این رویداد شوم گرفت. چه با این تلقی موافق باشیم و چه مخالف، دست‌کم مجموعه حاضر نشان می‌دهد میان مشغولان به علوم عقلی در ایران چنین نگاهی غالب است، و این چهارچوب مشترکی است که آنان در دل آن به تفکر می‌پردازند.

نگارنده بر خود لازم می‌داند از جناب آقای دکتر غلامرضا زکیانی ریاست محترم مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران، جناب آقای دکتر سید محمود یوسف‌ثانی معاونت محترم پژوهشی مؤسسه، جناب آقای دکتر حسین وفاپور معاونت محترم اداری و مالی مؤسسه، سرکار خانم دکتر فرشته کاظم‌پور که زحمات اصلی را در گردآوری مجموعه حاضر کشیدند و تمام استادانی که به دعوت ما پاسخ دادند برای به سرانجام رساندن این مجموعه تشکر و قدردانی نماید. امید است با برجیده شدن بساط کرونا در سطح جهانی و مصونیت همهٔ انبای بشر در مقابل آن، این مجموعه یادگاری بماند برای آنان که چنین روزهایی را تجربه نکردند و بر سر جان خود نلرزیدند.